

Liberala förslag för primärvården

RAPPORT OM PRIMÄRVÅRDEN FRÅN LIBERALERNA I REGION STOCKHOLM

PRIMÄRVÅRDEN ÄR GRUNDEN I SJUKVÅRDEN

I sjukvården pågår ett skifte. Från en sjukhustung sjukvård bedrivs vården idag närmare patienten, där primärvården ska utgöra navet i sjukvårdssystemet. Den pågående omställningen innebär att allt fler av vårdens besök sker inom primärvården, som i sin tur möjliggör en god och nära vård.

Liberalerna har varit pådrivande för att Region Stockholm under innevarande mandatperiod ökat budgeten med långt över en miljard kronor för vårdcentralerna. I budgeten för 2022 höjdes ersättningen till vårdcentralerna med ytterligare fyra procent, motsvarande 252 miljoner kronor. Men det stannar inte där: i omställningen mot en god och nära vård har Region Stockholm som ambition att öka resurserna till primärvården i kommande budgetar. Vårdcentralerna är nyckeln för en välfungerande sjukvård och resurserna måste fortsätta öka.

Pandemin har satt djupa spår i hela sjukvården. Primärvården och dess medarbetare har visserligen haft en enorm förmåga att ställa om, inte minst genom att avlasta akutsjukhusen och tillvarata nya och digitala arbetssätt. Men liksom specialistvården har nu primärvården uppskjuten vård att hantera.

Att tillhandahålla en primärvård med hög kvalitet, kontinuitet och tillgänglighet är en central uppgift i Liberalernas politik. Därför presenterar Liberalerna nu flera reformförslag för att stärka primärvården och fortsätta utvecklingen av att göra vårdcentralen – genom husläkaren – till den naturliga första kontaktpunkten för patienten.

Ansvar för primärvården fördelas mellan kommuner och regioner och omfattar olika verksamheter. I denna rapport avgränsas definitionen till Region Stockholms ansvarsområde, med ett särskilt fokus på vårdcentralerna som nav i sjukvården.

Fast namngiven husläkare

Liberalerna har sedan 1970-talet drivit frågan om rätten en fast namngiven läkare. Med Liberalerna i tåten genomfördes 1994 års husläkarreform i stora delar, med fokus på att varje invånare ska få välja en fast namngiven husläkare. Men kort därefter avvecklades reformen av den efterträdande socialdemokratiska regeringen – med följden att reformen skrotades.

Rätten till att välja en fast namngiven husläkare är Liberalernas viktigaste mål i primärvården. Med en fast namngiven läkare följer en bättre kontinuitet, som i sin tur ökar personalnöjdheten och patientens trygghet, delaktighet och förtroende för vården. I slutändan påverkar det hela sjukvårdssystemet, inte minst genom att patienter slutar söka sig direkt till akutmottagningarna med åkommor som hade kunnat hanteras på vårdcentralerna. Liberalernas prioritering av denna fråga visar sig särskilt under nuvarande mandatperiod, där antalet invånare med fast namngiven husläkare har ökat med 20 procentenheter från slutet av 2018, motsvarande nästan 470 000 personer.

För att fortsätta den positiva utvecklingen ska alla invånare i länet erbjudas välja en fast namngiven husläkare den kommande mandatperioden. När vårdvalet husläkarverksamhet med basal

hemsjukvård revideras ska incitamenten öka för patientlistning hos en fast namngiven läkare, till exempel genom att fortsätta höja ersättningarna till vårdcentralerna och underlätta för husläkarna att ha en egen patientlista. I slutändan är det patienter med sämre hälsa och större vårdbehov som gynnas av en större kontinuitet i primärvården.

Liberalernas förslag

- Alla invånare ska få ett personligt erbjudande om att lista sig hos en fast namngiven husläkare.
- Höj målet för andel patienter listade på fast namngiven husläkare stegvis från dagen 75 % till 80 %, och sedan 90 %, och ge en ökad bonus för de vårdcentraler som uppnår målen.
- Eftersträva att sänka antalet listade patienter per heltidsarbetande läkare till ett genomsnitt om 1100 patienter, det vill säga det riktmärke Socialstyrelsen fastslagit.
- Ersättningen ska i huvudsak vara en fast summa för varje listad patient på vårdcentral, där patienter med sämre hälsa och större vårdbehov genererar mer resurser till vårdcentralen.

Fortsätt bredda vårdcentralernas basuppdrag

I omställningen mot en god och nära vård har vårdcentralernas basuppdrag breddats. Det har framför allt skett genom ansvaret för lindrig till måttlig psykisk ohälsa ("första linjens psykiatri") och ansvaret för medicinsk fotsjukvård.

Det bredare uppdraget innebär att fler yrkeskategorier samlas på vårdcentralen. Det ger ökade möjligheter till teambaserat arbetssätt och interprofessionellt lärande, som i sin tur ökar kontinuiteten och minskar antalet vårdövergångar för patienten. Med ett mer samlat omhändertagande kan patienten i större utsträckning färdigbehandlas på vårdcentralen.

I den kommande mandatperioden behöver arbetet med att utveckla vårdcentralernas roll fortsätta och ske i tät dialog med vårdcentralerna. Erfarenheterna från tidigare breddningar av uppdraget ska tas tillvara på i syfte att underlätta den fortsatta reformen. I den mån ytterligare ansvar tillförs vårdcentralerna ska ersättningarna öka i motsvarande mån, det vill säga följa med de förändringar som genomförs för att bredda basuppdraget.

Många som skrivs ut från slutenvård har fortsatt stora vård- och omsorgsbehov. Vårdcentralerna har en viktig roll för att ge patienter en trygg och god vård och omsorg när de lämnat sjukhuset. Lagen om samverkan vid utskrivning från slutenvård (LUS) trädde i kraft 2018 och länets kommuner och Region Stockholm har tagit fram en överenskommelse för hur samarbetet ska fungera. Målet är att det inte ska märkas för patienten om det är kommunen eller Region Stockholm som är vårdgivaren.

Liberalernas förslag

- Vårdcentralerna ska fortsätta stärkas i sin roll som navet i sjukvården. basuppdragen ska förändras i nära dialog med vårdcentralerna och med ledning av den pågående utvecklingen av kunskapsstyrningen. Ytterligare breddning genom sammanslagning av fler näraliggande vårdval och uppdrag ska prövas.

- Höj ersättningarna i motsvarande mån som vårdcentralernas basuppdrag breddas.
- Öka möjligheten till att arbeta teambaserat genom justeringar i avtal och ersättningar.

Utveckla den digifysiska vården

I utvecklingen mot en god och nära vård spelar digitaliseringen en avgörande roll. För patienten kan digitala besök öka tillgängligheten och förenkla besöken. Därtill kan digitaliseringen förbättra informationen till patienten, bland annat genom att tillgängliggöra dennes journaler på ett smidigare sätt. Och för vårdpersonalen har digitaliseringen en enorm potential att förenkla administrativa rutiner, som i sin sparar både tid och resurser, vilka i stället kan läggas på patientkontakter.

Under innevarande mandatperiod har Liberalerna varit drivande i olika digitala reformer. Först och främst har Region Stockholms vårdgaranti blivit digifysisk, vilket stämmer väl med utvecklingen mot att sjukvården bli alltmer digifysisk och platsoberoende. Parallellt med den privata vårdgivarsektorn utvecklar Region Stockholm dessutom sina egna digitala förmågor, till exempel Alltid Öppet för digitala vårdkontakter som varit särskilt betydelsefull under pandemin. Vidare satsas det på ett generationsskifte i sjukvårdens IT-miljöer för att skapa mervärde för både patienterna och vårdpersonalen. Liberalerna vill fortsatt tillvarata digitaliseringens möjligheter till fullo - men det måste vara genomtänkt.

Utöver att stärka Region Stockholms digifysiska vård ska Liberalerna verka för att anpassa nationella regelverk och interregionala överenskommelser till den digitala utvecklingen. Av särskild betydelse blir att kraftigt begränsa den så kallade utomlänsersättningen, som idag utgör ett kryphål genom att regioner fakturerar varandra för den vård som sker i andra regioner. Därtill får digitaliseringen inte ses som hinder av vårdpersonal, utan i stället ska den vara användarvänlig och väl förankrad i verkligheten. Digitala verktyg ska underlätta kommunikationen inom sjukvården, inte minst för patienter som är i behov av tolk eller upplever ett digitalt utanförskap.

Regionens vårdgivare ska ha en hög digital tillgänglighet. Men samtidigt måste vi stoppa de kostsamma digitala utomlänsbesöken som dränerar regionen på pengar, samtidigt som den ger en oklar nytta för hälsan. Liberalerna verkar för att patientlagen ska förändras så att digital utomlänsvård inte ingår.

Liberalernas förslag

- Stärk den digifysiska vården genom att fortsätta ställa krav på att alla vårdgivare ska vara digitalt tillgängliga och underlätta för patienten att välja den kontaktmetod som passar denne bäst oavsett om det är fysiskt, digitalt eller per telefon.
- Verka för att anpassa nationella regelverk och interregionala överenskommelser till digifysisk vård.
- Främja utvecklingen av digitala verktyg och automatiseringen inom vården för att skapa mervärde ur både ett patient- och vårdpersonalperspektiv, inte minst genom generationsskiftet av vårdens IT-miljö.
- Ändra patientlagen så att digital utomlänsvård inte längre erbjuds på regionens bekostnad. Pengarna som frigörs ska användas till husläkarmottagningarna inom regionen.

Stärkt fokus på förebyggande arbete

I primärvårdens grunduppdrag ingår att tillhandahålla förebyggande insatser utifrån såväl befolkningens behov som patientens individuella behov och förutsättningar. Utöver att frigöra resurser kan förebyggande insatser framför allt bespara människor stort lidande. Inte minst har pandemin visat hur centralt det förebyggande primärvårdsarbetet är, både för att möta och mota ohälsa i befolkningen.

Men av förklarliga skäl har mycket av vårdcentralernas förebyggande arbetet fått stå tillbaka i denna kris. Pandemin har oundvikligen resulterat i en sämre folkhälsa och på ett tydligare sätt synliggjort den ojämlikhet i hälsa som råder i länet. När den uppskjutna vården i primärvården är omhändertagen behöver därför det förebyggande arbete stärkas på vårdcentralerna.

Det hälsofrämjande arbetet ska fortsatt riktas mot grupper i befolkningen med sämre hälsa. Nya arbetsätt ska uppmuntras och implementeras. Ett tydligt och lyckat exempel är Region Stockholms hälsoobligationer, där deltagarna – låt det vara regionen och ett privat företag – satsar på specifika insatser för individen, och där lönsamheten beror på hur framgångsrikt det förebyggande folkhälsoarbetet i slutändan är. I dag har vi en hälsoobligation som syftar till att förebygga diabetes. Beslut finns om inrättande av en hälsoobligation eller socialt utfallskontrakt om barns hälsa. Liberalerna vill utöka dessa till fler områden.

En pilotverksamhet med hälsosamtal ska starta vid vårdcentraler i regionen. Förhoppningen är att vi, liksom andra delar av landet, ska utveckla en modell som stärker hälsan hos invånarna i regionen. Under nästa mandatperiod ska detta utvecklas och om piloten blir framgångsrik breddinföras på flera vårdcentraler.

Liberalernas förslag

- Öka resurserna till områden med individer och vårdcentraler där hälsan är som svagast.
- Tydliggör det hälsofrämjande uppdraget hos vårdcentralerna genom justeringar i avtal och ersättningar.
- Satsa på fler hälsoobligationer eller sociala utfallskontrakt.
- Införa hälsosamtal brett på regionens vårdcentraler.

Förbättra tillgängligheten ännu mer

En hög upplevd och faktisk tillgänglighet inom primärvården är helt central för dess förtroende. Ett starkt förtroende gör i sin tur att vårdcentralerna blir patientens första kontakt för all sjukvård som inte kräver akutsjukvårdens resurser. Med andra ord bidrar god tillgänglighet till att behovet för att söka sig till andra vårdinstanser minskar.

Liberalerna är stolta över att Region Stockholm har landets bästa tillgänglighet till sjukvård. Men under pandemin har trycket på hela sjukvården ökat, vilket har påverkat tillgängligheten negativt. Det gäller även inom primärvården. Trots att Region Stockholm har den bästa tillgängligheten finns

tendenser till sämre uppfyllnad hos vårdcentralerna. Vårdgarantin som berör primärvården gäller invånarnas möjligheter till att dels komma i kontakt med dem per telefon inom samma dag, och dels få medicinsk bedömning inom tre dagar av legitimerad personal.

Men att tillhandahålla en hög upplevd och faktiskt tillgänglighet inom primärvården innebär mer än så. Utöver telefonkontakt och fysiska besök rör den även möjligheten till digital vård, tillgång till information och utökade öppettider på vårdcentralerna. Med Liberalerna i täten har Region Stockholm under innevarande mandatperiod gjort vårdgarantin digifysisk och således främjat innovativa behandlingsmetoder och distansvård. Därtill har närakutsreformen genomförts som utgör en förlängning av vårdcentralernas akuta omhändertagande. I den fortsatta utvecklingen av den nära vården är det viktigt att minska risken för systematisk hänvisning – från vårdcentraler till närakuter – i syfte att varje patient ska få rätt vård, i rätt tid och på rätt vårdnivå.

Avslutningsvis bör nämnas att regionens mångfald av olika vårdgivare bidrar till en god spridning av vårdcentraler i länet. Det är dock av största vikt att denna tillgång fortsättningsvis säkerställs – oavsett var du bor i länet. Där bristande tillgång på vårdcentraler uppkommer, så kallade ”vita fläckar” i länet, bör Stockholms läns sjukhusområde (SLSO) starta nya vårdcentraler.

Liberalernas förslag

- Öka uppfyllandet av vårdgarantin inom primärvården.
- Höj bonusen för de vårdcentraler som utökar sina öppettider.
- Justera vårdcentralernas kostnadsansvar för patientbesök på närakuter i syfte att minska risken för systematisk hänvisning till närakutsnivån.
- Säkerställa att vårdcentraler finns i hela länet. Där så kallade ”vita fläckar” uppstår bör SLSO starta nya vårdcentraler.

Få bukt på kompetens- och personalbristen i primärvården

Åtskilliga yrkeskategorier arbetar i primärvården. Utöver husläkare och sjuksköterskor finns bland annat undersköterskor, fysioterapeuter, dietister och logopedier. I utvecklingen mot en god och nära vård, och följaktligen ett bredare uppdrag för vårdcentralen, kan husläkaren tillsammans med ett team med olika kunskapsområden möta individens behov på vårdcentralen.

Men hela Sverige lider av en kraftig kompetens- och personalbrist och utgör följaktligen ett av sjukvårdens enskilt största problem. Det blir särskilt tydligt inom primärvården, där bristen på husläkare och distriktsköterskor har effekter på hela sjukvårdssystemet. Och med den stora arbetsbelastningen hinns fortbildning och vidareutbildning inte med. Ingen primärvårdsreform är således möjlig om inte kompetens- och personalbristen löses.

I denna komplexa fråga har staten och regionerna ett delat ansvar – och här driver Liberalerna på för att Region Stockholm ska axla sitt ansvar. Sedan tidigare erbjuder Region Stockholm utbildning till bland annat specialistsjuksköterskor med bibehållen lön som under 2022 utökas med ytterligare 100 sjuksköterskor. Vidare utökas antalet tjänster för läkares allmäntjänstgöring (AT) och specialiseringstjänstgöring (ST), samtidigt som den nya lagstadgade bastjänstgöringen (BT) införs parallellt. Men Region Stockholm behöver utöka möjligheterna till utbildning, fortbildning och

vidareutbildning av vårdpersonal. Därtill krävs fler kompetenser på vårdcentralerna, till exempel geriatriker på vårdcentraler med många åsrika patienter, för att bidra till att möta patienternas behovs samtidigt som arbetsmiljön gynnas.

Liberalernas förslag

- Öka antalet tjänster för läkares allmäntjänstgöring (AT), specialiseringstjänstgöring (ST) och bastjänstgöring (BT).
- Öka möjligheterna till fortbildning och vidareutbildning av vårdpersonal med bibehållen lön för att stärka kompetensen och få fler att arbeta inom primärvården.
- Öka kompetenserna på vårdcentralerna genom att rekrytera andra specialister, till exempel geriatriker.
- Bli oberoende av inhyrd personal utom vid tillfälliga arbetstoppar eller för att ta in en viss kompetens.